Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen lausunto **eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle asiassa: KAA 3/2023 vp Valvottu käyttötila huumeita käyttäville**

1 Asia

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on 11.4.2024 pyytänyt viitetiedoston asiassa Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen asiantuntijaa kuultavaksi torstaina 18.4.2024 klo 10.00 sekä kirjallista asiantuntijalausuntoa. Lausunto on pyydetty toimittamaan viimeistään kokousta edeltävänä päivänä klo 12.00 mennessä.

Aloitteen ehdotuksena on käynnistää lainvalmistelu mahdollistamaan huumausaineiden käyttötilakokeilu. Valtioneuvoston huumausainepoliittisen periaatepäätöksen tavoitteena on lisätä matalan kynnyksen palveluita ja niiden saavutettavuutta.

2 Asiantuntijalausunto

2.1 Lainsäädännölliset ristiriidat ja poliisin toimintavelvollisuus

Huumausaineiden käyttö on tämän hetkisen lainsäädännön mukaan rangaistavaa, mikä asettaa poliisille toimintavelvollisuuden. Rikosepäily asettaa poliisille aina esitutkintavelvollisuuden, kun on syytä epäillä rikosta. Käyttötilan mahdollistaminen lainsäädännössä aiheuttaisi monenlaisia valvonnallisia ongelmia, kuten miten toimitaan, jos ihminen kertoo olevansa matkalla käyttötilaan? Koskeeko käyttötila ainoastaan suonensisäistä käyttöä? Mitä jos henkilöllään on hallussa muita huumeiksi luokiteltavia aineita? Minkälaisia määriä huumeita voi pitää hallussaan?

2.2 Huumekuolemat

Kansalaisaloitteessa perusteluina käyttötilakokeiluille on kerrottu huumemyrkytykset ja huumausainekuolemien määrän kasvu koko 2000-luvun ajan, erityisesti nuorten alle 25-vuotiaiden ryhmässä.

Tilastokeskuksen mukaan ”huumausainekuolemien laskemisessa käytetään EU:n Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskuksen EMCDDA:n laatimaa luokittelua. Sen mukaan huumausainekuolemiksi lasketaan tapaukset, joissa peruskuolemansyynä on huumeiden käytöstä johtuva mielenterveyden häiriö tai tahaton, tahallinen tai tahallisuudelta epäselvä huumeiden aiheuttama myrkytys. EMCDDA:n luokituksen

mukaisilla huumeilla tarkoitetaan lähinnä opioideja sekä myös kannabista ja sen johdoksia, muita hallusinogeenejä sekä väärinkäyttöön soveltuvia psykostimulantteja, kuten amfetamiinia ja sen johdoksia.” (https://www.stat.fi/meta/kas/huumausainekuol.html) Tilastokeskuksen mukaan useissa huumausainekuolemissa on kyse moniainemyrkytyksistä, jossa henkilö on nauttinut myös esimerkiksi alkoholia ja/tai psyykelääkkeitä. (https://www.stat.fi/meta/kas/huumausainekuol.html)

Tämä tukee poliisin käytännön tason näkemystä. Lausuntoa varten Itä-Uudenmaan poliisi tarkasteli esimerkinomaisesti vuosilta 2022-2024 tietoonsa tulleita kuolemia, joihin liittyy huumausaineita. Nämä tapaukset ovat sisältäneet pääasiassa huumausaineiden sekakäyttöä sekä erilaisia sairauksia, jolloin on vaikea määrittää tarkkaa kuolemansyytä. Kuolinsyy voi siten olla kahden tai useamman tekijän yhteisvaikutus. Huumeet voivat olla myötävaikuttava tekijä mm. sairaudesta johtuvaan kuolemaan. Tarkastelluista jutuista sekakäyttötapauksiin näyttäisi liittyvän erityisesti suun kautta otettavat huumelääkkeet. Näin on myös niissä tapauksissa, joissa epäillään olleen kyse yliannostuksesta. Tämän kaltaisiin poliisin tiedossa oleviin tapauksiin käyttötilat eivät ole ratkaisu.

2.3 Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ongelmat

Aloitteessa todetaan, etteivät käyttötilat aiheuttaisi ongelmia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden näkökulmasta. Asia ei poliisin näkökulmasta ole näin, vaan alueella saattaa tapahtua myös aivan päinvastaista kehitystä. Tästä on nähty esimerkkejä pääkaupunkiseudulla ja muualla Suomessa (esim. Lahdessa) neulojen vaihtopisteiden ympäristössä. Esimerkiksi Helsingin Itäkeskuksessa neulanvaihtopisteen vuokrasopimusta kiinteistöön ei enää uusittu alueelle aiheutuneiden merkittävien järjestyshäiriöiden takia. Sama on ollut havaittavissa myös Vantaalla Havukoskella, jossa neulanvaihtopisteen perustamisen jälkeen kaupunki on saanut suuren määrän valituksia alueen yrittäjiltä ja asukkailta.

Yleisesti on tiedossa, että päihteiden käyttö lisää häiriökäyttäytymistä ja että huumausainerikollisuuteen liittyy laajasti myös muuta rikollisuutta. Vuonna 2019 Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan teettämässä selvitystyössä todetaan, että ”käyttötilan mahdollisia lieveilmiötä voivat olla muun muassa huumekaupan lisääntyminen, huumeidenkäyttäjien kerääntyminen alueelle, meteli, roskaaminen, järjestyshäiriöt ja omaisuusrikokset, kuten polkupyörävarkaudet tai näpistely.” (Valvotun huumeidenkäyttötilan selvitysryhmä, selvitystyö 2019, s.11, Helsingin kaupunki sosiaali- ja terveystoimiala). Poliisin näkökulmasta huolena on, että käyttötilasta johtuvat häiriöt heikentävät alueen turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta sekä lisäävät poliisin työtä. Alueella esiintyvät ongelmat lisäisivät poliisin työtä lisääntyneinä hätäkeskuksen antamina tehtävinä sekä alueella tarvittavan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnan kasvuna. Rikosepäilyt taas lisäisivät työtä rikostutkinnassa. Tässä asiassa tulisi myös huomioida se, että joidenkin näkemysten mukaan poliisin tulisi pidättäytyä nä-

kyvästä valvonnasta käyttötilojen läheisyydessä. Poliisilla ei ole yksiselitteisesti mitään laillista perustetta olla puuttumatta ongelmiin etenkin, kun kokemusten mukaan rikoksista ilmoitetaan myös neulanvaihtopisteiden läheisyydessä. Poliisilla tulee olla pääsy kaikkiin tiloihin tehtävänsä suorittamiseksi. Rikoksiin ja häiriöihin reagointi on poliisin lain edellyttämä velvollisuus.

Käyttötilojen paikat lisäisivät mahdollisesti myös muuta rikollisuutta, kun tilojen lähiympäristöstä muodostuisi potentiaalisia kauppapaikkoja huumeiden myynnille ja välittämiselle. Asetelma asettaisi poliisin erikoiseen valoon käyttötilojen ja niiden ympäristön valvonnan osalta, jos poliisilta odotettaisiin puuttumattomuutta. Tämä vaikuttaisi poliisin toiminnan uskottavuuteen huumausainerikollisuuden vähentämiseksi ja houkuttelisi alueelle tilaisuutta hyödyntäviä huumevälittäjiä.

2.4 Suomessa käytettävät huumeet

Huumeiden käyttötilan kokeilua selvitettäessä on tärkeää ottaa huomioon Suomessa käytettävien huumeiden laatu, määrät ja niiden kehitys sekä huumeiden käytön globaalit trendit. Käyttötiloilla pyritään parantamaan tilannetta nimenomaan suonensisäisesti huumeita käyttävien osalta. Poliisin perustyössä näkyy tällä hetkellä kuitenkin erityisesti syömällä ja nuuskaamalla otettavien huumeiden käytön kasvu – erityisesti muuntohuumeet, huumelääkkeet sekä kokaiinin käytön voimakas nousu. Näihin ongelmiin käyttötilat pystyvät vastaamaan heikosti. Käyttötilaselvitystä tehtäessä on hyvä huomioida, että suomalainen huumekulttuuri poikkeaa muista maista, joissa käyttötiloja on käytössä. Suomessa esimerkiksi vahvojen opioidien, kuten fentanyylin käyttö on verraten vähäistä.

2.5 Hoitoonohjaus

Poliisin toiminta huumausaineiden käyttäjiä kohtaan on muuttunut entistä enemmän ennalta estävään suuntaan. Käytännössä ensi kertaa rikoksesta kiinni jääviä ei välittömästi sakoteta, vaan asia pyritään käsittelemään rikosoikeudellisesta näkökulmasta huomautuksella. Edellyttäen tosin, ettei tapahtumaan liity muuta rikosta kuten yleensä käyttörikos on ns. liitännäisrikos. Samaan aikaan poliisi pyrkii ohjaamaan käyttäjiä hoidon piiriin. Poliisin näkökulmasta hoitoonohjaukset menevät kuitenkin harvoin maaliin. Hoitoonohjausta tulisi tehostaa muiden toimijoiden osalta niin, että tavoite olisi, että poliisin kohtaamat käyttäjät oikeasti pääsisivät välittömästi hoitoon. Hoitoonohjauksen vastuuttaminen poliisin sijasta esim. sosiaaliviranomaiselle olisi perusteltua. Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen tiedossa on esimerkiksi ongelmat, joita hoitoonohjauksessa on poliisilaitoksen alueella kolmen eri hyvinvointialueen tilanteessa. Mikäli käyttötilamallilla pyritään parantamaan huumeiden käyttäjien hoitoon pääsyä, tulisi tämänkaltaiset puutteet saada ensin kuntoon. Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alueella asiaa onkin pyritty tehostamaan yhdessä hyvinvointialueiden kanssa ja tätä työtä tulisi

kehittää huumausaineiden käytön haittojen vähentämiseksi sekä ennalta ehkäisemiseksi.

2.6 Johtopäätökset

Huumeet ovat merkittävässä roolissa kaikessa rikollisuudessa oli kyse katujengien tai muiden järjestäytyneiden rikollisorganisaatioiden tekemistä rikoksista taikka esimerkiksi yhä useammin perheväkivaltatapauksissa ja rikoksissa, joissa kärsijänä ovat lapset (esim. huumeisiin kytkeytyvät lastensuojeluilmoitukset ovat olleet kasvussa). Kokeilu olisi selvä askel huumepolitiikassa sallivampaan suuntaan, joka ei ottaisi huumehaittojen torjuntaa huomioon kokonaisuutena. Kokeilulla ei välttämättä saavuteta edes yksittäisten huumeiden käyttäjien pelastamista, mutta sillä olisi huumetorjunnan kannalta vahingollisia seurauksia. Yksittäisten toimien sijasta tulisi tehdä kansallinen kokonaisselvitys huumausainetilanteesta ratkaisuehdotuksineen. Tässä kokonaisselvityksessä tulisi huomioida erityisesti turvallisuus-, sosiaaliset- ja terveysnäkökulmat. Tämän kokonaisselvityksen pohjalta olisi tietoa laatia eri hallinnonalojen kokonaisstrategia, jolla pyritään vähentämään huumeiden käyttöä, huumausainerikollisuutta ja sen liitännäisrikollisuutta sekä huumausainekuolemia. Tässä strategiassa tulisi keskittyä kansalaisten erityisesti lasten ja nuorten suojelemiseen.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos ei näe perusteita huumausaineiden käyttötilojen perustamiselle.

3 Lähteet

Helsingin kaupunki sosiaali- ja terveystoimiala - Selvitystyö huumeiden käyttötiloista 2019

Poliisiasian tietojärjestelmä PATJA

Tilastokeskus *(https://www.stat.fi/meta/kas/huumausainekuol.html).*

Poliisipäällikkö Ilkka Koskimäki

Apulaispoliisipäällikkö Seppo Kujala

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 17.04.2024 klo 11:53. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu StV@eduskunta.fi